

E D E B İ Y A T / A N L A T I

NAHİD SIRRI ÖRİK
SARAY KADINLARI

Yayına hazırlayan
Serdar Soydan

İçindekiler

Son Valide Sultan	7
V. Murad'ın Kızları	26
İki Sultanın Sevgilisi	35
Osmanlı Hanedanı Kadın Azasından Gidenler ve Gelecek Olanlar	86
Sultan Mecid'in Âşık Kızı	93
İkinci Abdülhamid'in Annesiyle, Anneliği	106
V. Mehmed'in Beş Kadınefendisi	110
Hazin Bir Aşkın Hikâyesi On İki Gün Süren Saadet	120
Bir Kız Verme Teşebbüsü	123
Bir İhtiyar Kadının Hediyesi	127
İki Küçük Kızın Ölümü	130
İki Valide Sultan Arasında	134
Abdülaziz'in Kızları	141
V. Murad'ın Bilinmeyen Bir Kızı	146
Abdülhamid Devrinde Sultan Düğünleri	149
Abdülaziz'in Kadınefendileri	156
V. Murad'ın Kadınefendileri	162
Son Veliâht Sarayında Birtakım Hanımlar	170
Ahretlik Hanım	175
Dolmabahçe Sarayı'nda Bir Facia	178
Boğaziçi'nde Bir Deniz Kazası	183
İlk Meşrutiyet Padişahının Gelinleri	189
Son Hanım Sultanlara Dair	200
Alatini Köşkü'nde Hanımlar	206
Abdülmecid'in Yirmi Bir Kızı	210
Sekizden İkisi	215
Düğün Günü Geçen Tabut	220
II. Mahmud'un 17 Kızı	224
Düğün Hikâyelerinden	229
Osmanlı Şehzadelerinin Haremleri	234
Geçmiş Günlerden	249
Dolmabahçe Sarayı'nın Son Kadınefendileri	260
Saraydan Hanımlar	265
Abdülhamid'in Harem-i Hümayunu	281
Sultan VI. Mehmed'in Harem-i Hümayunu	320

Son Valide Sultan¹

Valide Sultanlara Dair

Osmanoğulları halifeliği de elde ettikten sonra, hanedanın kadın azalarının -bazı başka saltanatlarda olduğu gibi- tahta çıkmamaları tabiiydi. Ancak böyle bir hak, ilk Osmanlı halifesi Yavuz'dan önce de hatır ve hayalden geçmiş değildi ve Osmanoğulları Hanedanı'ndan hiçbir kadın ecdadının vârisi olmaya hiçbir zaman kalkışmayacaktı. Bununla beraber, talih ve kader hanedanın kadınlarını iki kere bu tahtın ta yanına getirmemiş de değildir.

Bu vaziyetlerden birincisi, Bağdat Fatihî IV. Murad'ın son anına rastlar. Oğlu bulunmayan bu kanlı şükümdar ölüm döşegine serildiği esnada henüz cellada verdirmemiş olduğu en küçük biraderinin, yani kendisine mecnun denecek İbrahim'in boğdurulmasını emrecek ve bu emrin yerine getirilmesine cesaret edilmeyerek can üstündeki padişah avutulacaktır.

IV. Murad emrini biraz daha önce, Azrail'le pençeleşmeye başlamadan verse ve hatta sadece tahta çıktıktan sonra İbrahim'in şehzadesi dünyaya gelmemiş olsaydı, acaba Osmanoğulları'ndan bir kadının tahta geçmesi zaruri olmaz mıydı? Aynı hal bir kere de nispeten yakın zamanda, II. Mahmud'un tahta çıkıp kısa bir müddet sonra da saltanatta emniyetini sağlamak üzere büyük biraderi ve selefi IV. Mustafa'yı boğduruşuyla ilk şehzadesi Abdülhamid Efendi'nin doğuşu arasında geçen yıllar esnasında belirecek, hatta bir

---

1 Tasvir, 19, 27 Kasım; 4, 18 Aralık 1948. (4 tefrika)

isim bazı dudaklarda gezecektir. Bu isim, II. Mahmud'un hemşirelerinden olup zamanını idrak etmiş olan ve belki yüz yaşını mütecaviz¹ ölen büyük ninemden hakkında -henüz yazmadığım- bazı hikâyeler duyduğum Esmâ Sultan'ın ismidir ve padişahın ölümü takdirinde Osmanlı tahtına getirilebileceği Konya'daki Çelebi kadar ileri sürülüp ve bu söz belki de sultanın talimatıyla kendi adamları tarafından ortaya çıkarılmıştır. Fakat bunu nihayet bir dedikodu olarak da kabul mümkündür ve herhalde Osmanoğulları'nın kadın azalarının arada bir erkek işlerine karışmaları vaki olmakla² beraber, işi kendi nam ve hesaplarına saltanat sürmek davasına kadar götürememiş oldukları aşikârdır. Buna mukabil, ilk zamanlar müstesna, adi birer cariye den ibaret bulunan valide sultanlar çok daha mühim roller oynamış ve çok kere oğulları namına ve hatta perdeyi yırtıp meydana çıkararak saltanat sürmüşlerdir.

Valide Sultan, adının da anlattığı gibi padişahın anasıdır. Dünyaya getirmiş bulunduğu şehzade tahta çıkmadan önce ölmezse, oğlunun padişahlığıyla beraber bu unvanı alır ve onun saltanatı müddetince hanedanın erkek ve kadın bütün azasına takaddüm ederek³ devletin ikinci şahsiyeti olur.

İlk padişahların hayatlarına ait malumattaki kararsızlıktan dolayı, tam ve kati cetvelleri mevcut olmadığı söylenebilir. Şu kadar ki, Osmanlı padişahlarından bir kısmı analarının ölümünden sonra tahta çıktıkları gibi, birkaç Osmanlı padişahı da, az evvel andığımız IV. Murad'la İbrahim, II. Mustafa ile III. Ahmed aynı anadan dünyaya

1 Aşkın.

2 Gerçek olmakla.

3 Takaddüm ederek: Önce gelerek.

gelmiş bulduklarından valide sultanların sayıları padişahların sayısından hayli azdır.

Hepsini birden anlatan bir eser de, Ahmet Refik [Altınay] merhumun *Kadınlar Saltanatı* yarıda bırakıldığından, henüz yazılmamıştır.

Bir istitrat¹ açıp şu da ilave edilebilir ki, bazı valide sultanlar padişahın pek sevgili haremî sıfatıyla daha evvel de büyük bir ikbal sahibi olmuşlardır.

Buna mukabil, padişah tarafından hiç sevilmemiş veya derhal kendisinden bıkılıp bir tarafa atılmış olanları da vardır ki, bu meyanda II. Mahmud'un tahta çıkan ilk şehzadesinin, Abdülmecid'in annesi olan Bezmiâlem Valide Sultan, hamam dairesinin biçare bir hizmetkârı iken padişahın bir an nasılsa iltifatına mazhar olduktan² sonra bir müddet aynı hakir³ vaziyette kalacak, gebe olduğu meydana çıkınca da, padişahın rağbeti saray kalfalarıyla harem ağalarının akıllarına gelmediğinden biçarenin en şiddetli cezalara uğramasına ramak kalacaktır. Fakat konu valide sultanların maşuka⁴ olarak ne derecede sevilmiş bulunmaları değil, oğulları tahta çıktıktan sonraki vaziyetleridir ve valide sultanların hepsi resmen aynı itibara sahip olmuşlar, oğullarının yanı başında yaşayarak hiç değilse birbirlerinin hatırasını gölgede bırakmak isteyip bir hayli de hayır eseri vücuda getirmişlerdir.

İçlerinden birkaçı da, yaşça küçük ve aklen pek zayıf olan oğulları namına, resmen saltanat naibesi⁵ olmamakla

1 Parantez.

2 Mazhar olmak: Ulaşmak, ermek.

3 Önemsiz, aşağı.

4 Sevgili.

5 Naibe: Hükümdarla yönetilen bir ülkede, tahta bir hükümdar olmadığı zamanlarda ya da hükümdarın çocukluğunda onun adına devleti yöneten kadın.

beraber, devletin mukadderatına¹ fiilen hükmetmişlerdir. Deli Mustafa'nın anası, Murad'la İbrahim'in anaları Kösem Sultan ve onun gelini, yani IV. Mehmed'in annesi Turhan Sultan, bunların başlıcalarıdır. Ve içlerinden Kösem Sultan ayrı bir vaziyete sahip olup iktidar mevkiine üç kere gelecek ve bu mevkide kalabilmek için iki kere öz oğullarıyla mücadele edip bunların ilki, yani IV. Murad tarafından mağlup edilecek, ikincisi, yani İbrahim'i de yenip tahttan atarak öldürtecek ve nihayet anası, yani Turhan akıllı olduğu için, onu bertaraf etmek üzere torunu IV. Mehmed'i de küçük kardeşini padişah etmek üzere öldürtmeye çalışırken Turhan Sultan'ın adamları tarafından öldürülecektir.

Son Valide Sultan: Şevkefza Kadın

Osmanlı tarihinin son valide sultanı bulunan Şevkefza Kadın'a yahut mühürlerindeki imla ile Şevkiefsar kadına gelince, o sade son valide sultan değil, aynı zamanda mecnun oğlu namına saltanat sürmeye kalkışmış olan son valide sultandır ve bu işi asırların gerisinde kalmış bir zamanda değil, Mithat Paşa ve Namık Kemal devrinde, 1876 yılında yapmak isteyecek, tahttan indirilen oğlunu tekrar tahta geçirmek üzere de tertiplere girişip Abdülhamid gibi bir padişahla, kapatıldığı saraydan birkaç yıl mücadeleye cesaret edecek, nefsinde böyle bir kudret bulacak, Sultan Hamid'in istibdadını şiddetlendirmesinde de dolayısıyla meşum² bir tesiri olacaktır. İhtiraslarının şiddeti kadar zekâsından da bahsedilmiş olan bu kadın, herhalde kısa bir- iki makaleye değil, uzun bir etüde mevzu edilmeye ve belki bir romanın

1 Kaderine.

2 Uğursuz.

kahramanı olmaya layıktır ve yarın böyle etütler ve böyle romanlar herhalde yazılacaktır. Fakat ne yazık ki, kendisini görmüş olanlar, çehresini tarif eden, sesinin edasını veren tek satır bırakmış değillerdir.¹ Bu cihetle, onun için yarın bir monografi yazacak muharrir² de eserine kendisinin maddi şeklinden bir şey aksettirmeye muvaffak olamayacak, sarışın mı, esmer mi, uzun mu yoksa kısa mı, zayıf mı, yoksa şişman mı olduğunu, sesinin tatlı ve yumuşak mı, yoksa haşın ve kalın mı olduğunu bildiremeyecektir.

Şevkefza Kadın, Sultan Mecid'in ikinci haremidir. Bütün saltanat hanedanları hakkında en geniş malumat veren, Osmanoğulları hakkında da -bilhassa bu hanedanın Avrupa'ya dağılışından sonra daha çok bilgi elde etmiş olan- *Almanch de Gotha* isimli meşhur salname, kendisinin 12 Aralık 1820'de Kafkasya'da Poti kasabasında doğmuş, 1 Ağustos 1839'da Abdülmecid Han'a varmış ve 12 Kasım 1882'de İstanbul'da ölmüş bulunduğunu kaydeder. Babasıyla annesinin kim oldukları hakkında ise hiçbir yerde hiçbir kayda rastlamadım. Salnamenin doğum tarihi olarak verdiği rakam doğru ise, Abdülmecid Han'dan bir miktar büyük olması icap eder ki bundan -hele Abdülmecid'in henüz çocukluktan çıkamamış genç kızlara karşı gittikçe artacak zaafı da hesaba katılınca padişahın hakkındaki sevgisinin pek az sürmüş, Şevkefza Kadın'ın da kocası ölmeden yıllarca evvel dulluk hayatına girmiş bulunmasını kabul

1 V. Murad'ın mabeyincilerinden Hüsnü Bey'in ikisi de kalem sahibi bulunan oğulları Avnullah Kâzımı ile Süleyman Tevfik beyler annemin öz dayızaderleridir ve ikincisi yakın zamanda ölmüştür. Süleyman Tevfik Bey bu hususta malumat sahibi bulunanların belki de sonuncusu olduğu halde kendisinden bu mevzuda bir şey öğrenmeye, yazık ki, teşebbüs etmedim ve yine ne yazık ki merhum sayısız yazı yazmışken bu mevzuda kalem oynatmamıştır.

2 Yazar.

etmek mümkündür. Kaldı ki, daha o tarihten itibaren Şevkefza Kadın'da ikbal ihtirası zevce aşkına hâkim olacak ve padişahın veliahdı olan Abdülaziz'in yerine oğlu Murad'ı veliaht ilan ettirmek için Abdülmecid'i tazyikleriyle bizar ederek¹ kırkını aşmadan veremden ölecek olan bu hükümdarı bir kavga esnasında "Muradını görme!" diye bağırırmaya mecbur edecektir.

Gotha Salnamesi'nin 1820 tarihinde Kafkasya'nın Poti isimli ve Karadeniz üzerindeki limanında dünyaya gelmiş dediği Şevkefza Kadın, bu sahih² olsun olmasın, acaba İstanbul'a hangi tarihte ve nasıl, esirciler tarafından çalınarak mı, yoksa satın alınarak mı getirildi? Kendisine sarayda verilmiş bulunması icap eden bu Şevkefza isminden önce taşıdığı isim acaba neydi? Hatta Poti, Gürcistan'ın bir limanı olup Gürcülerin bir kısmı ise Hıristiyan olduklarına göre, acaba ilk isim bir Hıristiyan adı mı idi? Bunları bilmiyoruz.

Ancak Poti 1828'de Kafkasya'nın daha bir hayli yeriyle birlikte Rusya'nın eline geçtiğine göre, Şevkefza'nın bunu hemen takip eden büyük göç esnasında İstanbul'a gelmiş ve sayısız benzeriyle birlikte sarayca satın alınmış olduğunu kabul etmek daha isabetli olabilir. Şu halde, bundan on bir yıl sonra Abdülmecid'in firaşına³ girmiş ve oğlu müstakbel V. Murad 1840'da doğmuş bulunduğu göre on iki yıl sonra da ilk şehzadesini dünyaya getirmiş bulunması icap eder ve yine *Gotha Salnamesi*'nin kaydı doğru ise, Abdülmecid Han'dan üç yaş büyüktür. Fakat bu cihetlerde bir istifham⁴ bırakmakla beraber bir hakikat olarak tayin edeceğimiz

1 Usandırarak.

2 Gerçek.

3 Yatağına.

4 Soru işareti.

nokta, kendisinin Abdülmecid'in ikinci haremî bulunduğu ve bu itibarla bu padişahın sarayında zamanın valide sultanından sonra da baş mevkii işgal edemediğidir. řu kadar ki, ilk şehzadenin anası bulunması itibarıyla herhalde daima ayrı bir ehemmiyete sahip olmuş bulunacaktır.

Hele ilk zamanlarda Abdülmecid'in veraset şeklini biraderi aleyhine ve büyük ođlu lehine değiştirmek fikrine taraftar olmuş bulunduğu da kabul edilirse, bu ehemmiyeti daha ciddi saymak lazımdır. Ne çare ki, padişahın son saltanat yıllarında bu dūřünçeden vazgeçerek büyük oğlundan uzaklaşmaya başladığı ve hatta kendisiyle ölürlen vedalaşmadığı bir hakikat sayılınca, şevkefza'nın bu sıralarda hayli üzüntü çektiğine ve kendini hırsla yediğine hükmedilebilir.